„ЗАСТАВА“ излази четир пута у недељи и то: уторником средом петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „
За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 5 нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Појединн бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руж

БРОЈ 152. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 21. НОВЕМБРА (3. ДЕЦЕМБРА) 1875. ГОДИНА X.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ.“

Будим-Пешта 20. нов. 18. новембра Горчаков у Берлину конферисао са Бизмарком. Христић саставиће ново министарство. Матица словачка разрешена.

ЦРНА ГОРА.

Црна Гора предмет је страног новинарства већ од неколико дана. Чудно је, што су се противнички листови и толико уздржавали, те нису својим познатим злим језицима за цело време народног устанка толико нападали тај дични завичај српски. Ћутали су, или су с неком предосторожности говорили о црногорској кнежевини. Једанпут разтрубише гласове, као да Црна Гора пропушта турску војску на усташе за цену неког пристаништа на мору. То се догодило у оно време, кад је Српство почело да губи наду, да ће Србија прискочити усталој браћи у помоћ и тако ускорити повољно решење српског питања. Хтело се тада тиме, да се подкопа поуздање народно у једину узданицу српску — у Црну Гору. Наравна ствар, да се разбио тај злоумишљени покушај о тврду веру српску у црногорски понос и поштење, које је од пропасти српске државе једини чувар старе славе и слободе наше. Још су јасније те црне гласове побила доцнија дела црногорских јунака у овом херцеговачком устанку. Црна је Гора, као што један лист рече, водила „анонимни“ рат против Турске. И ако није досад та српска кнежевина званично огласила рата Турској, то ипак ништа није могло сметати црногорским соколовима, да непрестанце четомице прискачу браћи у помоћ и да својим опробаним јунаштвом соколе устале јунаке херцеговачке. То су чини, које нико оспоравати неможе. Један лист рече шта више, да се херцеговачки устанак неби могао толико држати да недобива непрестанце подпоре из Црне Горе. То и ако није у пуној мери истина, ипак је толико, да се може казати, да овај садањи устанак неби т а к о славан и победан био, да није у њему учествовала и црногорска мишица.

Турска се тужи на Црну Гору. Али како је она увела у танке ните, то пушта врло на ситно своју оптужбу против Црној Гори.

Позива се на руског и аустријског посланика, да ови претставе црногорској влади, како добровољне чете из те земље непрестано прелазе границу и учествују у устаћким бојевима. Турска је погнула главу под туторство европских велесила. Она се у својој немоћи понижава и радо прихваћа за сад још „моралну“ интервенцију европске дипломације надајући се, да ће је ова још неко време подупрети у неправедној јој превласти на балканском полуотоку. У Турчина је умро дух витешки, што је некад Европи страха задавао. Сад искаљује он своје беснило само још над нејачи херцеговачко-босанској. Ко је помишљао, да ће турска пропаст славна бити као у многих народа, који су били па и минули; тај ће се можда преварити. Неће се разлити она вечерња светлост кад сунце какво запада, као што се разливала код народа, којима је суђено било да славно пропадну. Полумесец ће све више и више да бледи, док га са свим нестане испред сунца слободе, што ограњује на балканским горама.

Турчин се клања не само европској дипломацији, него он стрепи и од малене Црне Горе. Та је земља од вајкада била за Турчина страх и трепет, и онда, кад је силан био толико, да је изазивао цео свет против себе. Није дакле никакво чудо што данас зазире Турчин од Карадага, кад му је животна снага на умору. Зна се, да је у руци Црне Горе да распламти на Балкану велику борбу за хришћанско ослобођење. Застава, што би је у овом часу развио српски кнез Никола, прикупила би све јунаке и далеко би се разлегао витешки усклик. Испред тог жара плануло би господство турско у Европи. Доказивало се, да Србија неможе играти улогу Пијемонта балканског с тога, што нема војничке и интелигентне снаге, која би се могла сравнити са оном, што је била у италијанском Пијемонту. Колико је у томе истине, ми смо у своје време наговестили. Што Србија пак збиља не прихваћа ту своју улогу, то је у околностима, које су, наравно само донекле, изван домашаја саме Србије. Није пак у неспособности самог т а м о ш њ е г н а р о д а, што Србија неодговара свом великом позиву, А ако ћемо на ту способност да гледимо, то је имамо и у самој Црној Гори, и по положају и саразмерју судећи још би пре доликовало, да се Црна Гора сравни са италијанским Пијемонтом. Међу тим није стало до тог сравњења. И из пиренејских неприступних гора развио се бој за ослобођење те земље од мухамеданских Мавра. Тако је вазда и Црна Гора била слава и уточиште слободе за народе на балканском полуотоку. Па верна свом досадањем животу она и данас не изневерава оно, што јој је од врлих прадедова заостало. Црногорска се убојна војска спрема, да до 1. децембра буде сва на ногама а један део од 6000 Црногораца већ је на граници херцеговачкој, где се сматра као резерва устаћкој војсци. Резерва то је згодна реч. Она у пуном смислу означава оно, што је Црна Гора за толике векове била потиштеној раји. Сад је та резерва дошла на доглед самом херцеговачком разбојишту, те ће на том месту да дочека догађаје што се спремају.

На турском се небу гомилају облаци. Русија удешава спреме за велике војене транспорте. У Аустро-Угарској се ужурбали и као да се на све стране из потаје кува. Енглеска купује акције од сујецког канала и о данде поручују, да ће енглеска флота доћи под Цариград оног часа, кад се буде одлочивало: на коме ће останути царство. Сви знаци показују, даће скоро изкуцати последњи часови турском господству. И у то доба излази Црна Гора са својом убојном снагом на херцеговачко поље. Кажу неки, да је то само дипломатски чин од стране црногорске, да се тако мисли чинити само притисак на европску дипломацију, која се очевидно спрема макар и на саму „моралну“ интервенцију.

Било како му драго, Црна Гора и на том пољу боље одиграва своју улогу, него што је то чинила посестрима јој Србија. За дичну Црну Гору каже један сродан лист, да је једина славенска земља, која ужива општу љубав и поштовања у свих осталих Славена. Појава једног Црногорца међу Славенима, то је, вели исти лист, најинтересантнија појава. Колико је то истина за цео славенски свет, толико више важи та истина за свеколико Српство.

Црна је Гора као орао узвила српску славу у висину. Тамо је очувана и однегована народна слобода. У данашњем добу све Српство погледа с љубављу и надањем на то гњездо соколова српских.

Да ће Бог и срећа јуначка, те ће слобода, што се до сад врх Ловћена вила, као тица полетети из кршних крајева и пролетити Српством на све стране. —ђ—

---

†

БОЈ НА МУРАТОВИЦУ

споменик је победе и славе устаћке војске.

Но Муратовица је постала и гроб многијем јунацима њенијем.

Али то није гроб смрти.

То је гроб части и славе, гроб бесмртности.

„Благо оном ко довијек живи!
Имао се рашта и рађати!“

То је рекао наш господар, владика, пјесник, створитељ епохе у историји Црне Горе и однеговатељ великога кола најдичнијијех јунака.

И на Муратовицу који су погинули, нијесу умрли, него су се родили поново, пријешли су из смртнога живота у вјечни живот, да живе са историјом овога устанка херцеговачкога свијема будућијем нараштајима.

Међу тијема је на прво мјесто сретни, блажени славни капетан **Вуле Хаџић**, и с њиме шест **официра устаћкијех** и с њима другијех још **седамдесет храбријех јунака**, а славу ову дјели с њима сувише **деветдесет и шест рањеника**.

Кад сазнамо имена погибших саобштићемо имена њихова слављењу свијета и потомства.

А о Вулу у стању смо саопштити ово:

Он је родом из Пиве. Имао је 46 година. Био је крупан, стасит, угледан, прави јунак. Од године 1858 до 1862 као четовођа ратовао је по Херцеговини. У рату црногорском године 1862 одликовао се силним јунаштвом својим, и тада кнез Никола, који љуби, зна уважавати и наградити јунаке, одликовао га је медаљом „Милоша Обилића“ највећим одличијем војничкијем.

Иза тога све до године 1872. био је у Горанско јузбаша пивљански, но пред Турцима не могаше и даље крити своје јуначко срце и српске тежње своје. За то ускочи у Црну Гору. Од тада бавио се је трговином и постао је трудом и поштеним радом један од најимућнијих у Црној Гори.

Кад је сад опет букнуо устанак у Херцеговини Вуле је међу првијема био, који су прискочили браћи у помоћ.

У свијема бојевима одликовао се. А у боју последњем као икад храбро се борио. Гонио је Турке до Липовника и ту посјекао двије главе. Кад се вратио на Муратовицу у петак међу првијема јуришао је на турски шанац и ту међу првијема јуначки славно погинуо.

Слава Вулу Хаџићу!

Слава његовијем друговима, који су с њиме јуначки славном смрћу погинули!

Слава јунацима, који допануше великијех рана!

Слава свијема борцима! *„Гл. Црн.“*

СРПСКИ УСТАНАК У ТУРСКОЈ.

О боју на Муратовцу пише „Глас Црногорца“:

1.) Од како је букнуо народни устанак у Херцеговини, било је љутијех бојева, сјајнијех побједа, величанственога јунаштва на страни народа усталога за човјечност, за слободу своју.

Много је жртава пало. Само од Црногораца; једне добровољачке чете од 320 друга нема ни једнога који није рањен или је погинуо.

Но најжешћи бој најсјајнија побједа, пуна величанствијенијех примора најодличнијега јунаштва, то је досада без сумње — *Бој на Муратовицу.*

Од сриједе до петка у вече пуцњава скоро није прекидала, крв се непрестано лила!

Први војсковођа Лазар Сочица па све редом војводе и главари као: Пеко Павловић, Богдан Зимонић, Максим Бачевић, Вуле Хаџић и многи други јунаци, с друговијема, измјешали су се међу Турке и јуначкијем десницама својијем сјекли главе турске.

Војска није заостајала за њима.

А оваквијем јунацима морала је подлећи сила турска, и ако је, у неколико, претежнија била.

Устаћка војска задобила је богати плијен. И сувише осим мртвијех и рањенијех Турака посјекла је 500 глава. А да није Селим паши и Шефкет паши и њиовој заосталој војци помогло њихово страшиво срце и случајна магла, да се спасу, једва би одатле и гласник турски утекао, Но срамно бјегство Селим паше, који је, само да себе спасе, цијели батаљон нивама турио и оставио под ножеве устаћке, који је ту и сав изгинуо, свакојако износи победу устаћке војске.

Свако ће нам вјеровати, да не можемо о томе затајити радост нашу.

Ми поздрављамо весело и срдачно јуначку браћу нашу.

Но битка ова, побједни успех устаћке војске није ограничен ту. Он ће имати великијех пошљедица.

Напријед иза телеграма у Грахова, који нам јавља о боју овом, имамо већ други телеграм, који нам највјешћује нове, велике догађаје, као пошљедице побједе на Муратовицу.

Каже се, да је нови гувернер босански Рауф паша кренуо са великом силом из Босне и Херцеговине на војску устаћку код Горанскога, коју је тврђаву устаћка војска опсјела.

И ако би нам овај глас вебњу пробудити могао, опет пораћа у нама уздање друга вјест, да се и усташи прикупљају, да ће број устаћке војске знатно порастити и да су се с оружјем и цебаном добро снабјели.

Нова, велика, можда одсудна битка је на прагу!

Очекујемемо је духом неусколебанијем и надајмо се добру!

Бог праведни, Бог слободе и свијет образовани, свијет који ужива и љуби слободу и другима је жели, јесте и биће на страни храбријех бораца па и у најгорем случају биће потпора њихова и неће их пустити, да клону и падну!“

„Истоку“ пишу из босанске крајине:

Као што ће вам ваљда познато бити главари јужно-босанског устанка имали су ту недавно договор у главном стану код Дреновца, где се пре свега преговарало: да ли да се борба до пролећа настави, или да се због оскудице у свему, и због зимног времена четовање обустави, и на пролеће борба отпочне? Без икаквог противног гласа закључише једногласно: да се на сваки начин и необзирући се на разноврсне — препоне борба настави, и до пролећа издура, пак што бог и срећа јуначка даде. Један од главара рекао је овако: Ја тврдо верујем да ће Србија и Црна Гора и пре пролећа Турској рат објавити, несумњам да славенска Русија, која се већ одавно против кобног полумесеца такмачи, и која је за оборити трулу Турску неустрашиво у кримском рату не само против излемате турске, већ и њених ништавих савезника на бранк стала, јуначки мегдан делила, и драгоцену крв руског народа пролила; што скорије у нашу корист осудну и озбиљну реч говорити, јер руски посланик у Цариграду познати српски пријатељ генерал Игњатијев чим се из Ливадије повратио, поруку је цара Александра изручио, да Русија неће по тако јефтину цену симпатије словенске да жртвује и захтева да падиша што скорије нужне реформе оживотвори, иначе да ће Русија из своје резерве иступити. То све у свезу доводећи, наше је ослобођење неизбежимо само ако издурамо. Ако нас пак нада изневери; ако се Србија и Црна Гора непомакну и нас у борби оставе; и ако наша руска браћа и надаље нашу праведну борбу подупирати не усхтеду, то нам друго непреостаје већ на пролеће сви у турску веру прећи (!) пак ћемо најпре Србију, затим Црну Гору и Русију с Турцима заједно туђи (!) и нашој патњи конац учинити. Тај говор нашао је у опште одзива и све је једногласно подвикнуло: *„тако је и никако иначе.“*

На истом скупу закључено је да се у договору с главарима херцеговачког устанка што скорије привремена народна влада прогласи и за те је вођа г. Петар Увелац одабран, који је уједно опуномоћен да све спољне послове по својој увиђавности и потреби народа и земље обавља; и у колико ми је познато г. Увелац одма је кораке учинио, да се све у договору с херцеговачким главарима ради, и он је у напред херцеговачке главаре издајицама означио ако би ови икакве уговоре, односно земље, и народе удешавали, ако се ту и Босна разумевала неби. Г. Увелац поступиће онако како то потреба земље и народа изискивала буде. —

У табору усташа осећа се оскудица у опште јер с ниједне стране помоћи не добише. Жалост је то кад се Срби и код ове прилике показују, али то јуначке усташе ипак устрашити неће и они ће показати да су Срби; да ће радити, и да се на ништавило осврнати неће.

— Из Бугарске дошла је вест, да су Турци 15 Бугара из Шумле водили у Жељезник, да им се тамо суди; кад су пак дошли у Габрово, врсни Габровчани устану и ослободе своју браћу од вешала, а Турке растерају. Пред Митров-дан потукли се Бугари и Турци у Свиштову, од првих је погинуло 30, од других 40 људи. Кавга се изродила на једној чесми.

— Из Букурешта телеграфишу под 7 о. м. да је шест Бугара, који су под Рушчуком на лађи хтели да пређу из Турске у Романску, погубљено. У целој Бугарској влада узрујаност, народ се буни због силног затварања. Већ су две лађе пуне Бугара опремљене из Варне у Малу Азију, одакле ће у Дијар-Бекир.

Особите вести „Народног листа“ о устанку херцеговачком и босанском гласе:

Мостар 6. нов. — После сјајне победе усташа на Муратовићу, Турци су овде ко бесни од јада. Рауф-паша са већином Турака није веровао да је војска онако могла бити потучена, те одмах похити на бојиште. Увери се великим химбретом (чудом) да су мал да не 3 табора аскера и башибозука ту заливала. Гласа се по Мостару, да је Рауф-паша послао свога јавера (гласника) у Цариград султану, да навести рат Црној Гори, јер иначе да неславно сва војска погине. Рањеници непрестано овде долазе. Велика је забуна код Турака, јер сила војника гине колико од мача, толико од пошасти. Надаље што пре.

Из Херцеговине 7. нов. У ово задње доба положај усташа у Херцеговини знатно је побољшао и окрепио: Силе устаћке расту дан на дан, као по чуду. Добровољци непрестају к нами долазити, али устаћке чете невластито се умножавају досашћем прваћњих бегунаца, и бивших рањеника. Братска љубав и срећа јуначка набавиле и за час потре-

бите ствари на војевање, а надамо се да ће и на даље. Усташка војска што јавна што тајна, приближе сву Херцеговину. Најбољи споразумак обстоји између ових чета и његових вођа. На најмање кретање турске војске одмах од воће до воће лети реч да сваг стоји на опрезу, и притече у помоћ ако би био позван, Турци, узпркос великим силама којима располажу, убијени су од страха усташког јатагана, како јуриш почме. Видило се, на прве усташке хитце, у различитим сукобима падати Турцима оружје из руку, ко да их муња ошине. У задњим бојевима наши су војници без да су пушке испалили, па чете турске хватали, и ко марву преда се гонили. Јунаштво турско само се одликује онда, кад је робити и палити села, у којим не осташе него жене и старци, потла него јунаци на поље пођоше. Чека се до који дан велики састанак свих усташких вођа за проглашење народне владе, која ће се састојати од девет чланова.

„Граничар" пише:

— Још у почетку устанка пукао је био глас, да су Турци наумили били *поклати све хришћане*. Сада се ушло у траг тој завери, коју је открио деловођа међународног одбора за потпомагање Херцеговаца и Босанаца г. Веселин Божидаровић и саопштио је свима иностраним конзулима. Сад је опште познато, да је мисао о покољу свију хришћана поникла у Мостару. На првом састанку Турака Мухамеданаца, који је ноћу држан, било је присутних 28 лица, међу њима судије, муфтије, аге, спахије и други прваци турски наиме: из Мостара: Ризван-бег Ризван-беговић, председник суда: Хати Ариф ефендија, бивши мостарски муфтија: Мухамед-ага, члан суда; Дервиш-агаЈ Ђубовић; Мухамед-бег Алајбеговић; Хаџа-Шаиић; Мула Мустафа ага карабеј; Сали-ага Белиловић: Хасан-ага Пашић; Смил-ага Ћемаловић; Хали-Ахмет Хаџи-Алија; Мула Хаџи-Мустафа Ћемаловић; пуковник Дервиш-ага; Хаџи-Хафис; Хаџи-Ибор Канић Махмуд Арпавић: Из Благаја: Нук-бег Велаш; Идаре Мелчић. Из Габеле: Мустај-бег Муратбеговић; Ахмед-спахија; Ибро Бостанчић; Ибрахим бег Гаврановић. Из Почитеља: Хаџи Асановић. Из Стоца; Смаил-ага Шарић; Каун Мустафа Тркља; Сали-ага Бехмен; Хаџи Авдија; Мула Јусуф; Мула Алија ехмедбатић; Течо Хатам; Хаџи Метак; Шарић-бег јатарбеговић. Из Дубраве: Авди-бег Ризванбеговић Хасан-ага Шарић; Хаџи Хагајлић и Шица Шута. Већина ових Турака дошла је у Мостар на уречени дан; многи из места на осам часова далеких. Нико, осим оних који су били у ствар посвећени, није знао зашто иде у Мостар, па ни сам Сервер-паша. У осталом Сервер-паша не ће ништа да зна ни о покољу ни о Поповом пољу.

„Обзор" пише:

Са Поуља, 14 нов. (*Босански устанак на Поуљу.*) У последњем допису свом описах вам стање овдашњих ствари и напосе последњи покољ код Слабине након кога одоше усташи иза брда пут Читбука, селца, које у горама лежи између Слабиње и Добрлина, дакле у костајничким брдима. У петак 12 дакле следећи дан после боја сибињскога нађоше се у Читлуку и ту се тај дан еразише са једним оделењем царских редифа. Они заметну жестоку битку са редифи, те тако бијаше моћ им претежнија, тако доскора савладају редифе и разпрше их сасвим. Запљенише доста блага и хране, ударише пут Пастирева. — Пастирево прекрасна је шума, недалеко од Костајнице лежећа у врло романтичном пределу међу прекрасно преплитућими брди. У овој шуми насечен је већи дио грађе и подлога, што их је требала босанска жељезница. Овде у мало што не страдаше, јер наскоро набасају на велику чету турске војске, која их за час обколи са сви страна. Они отворише жестоку ватру и стадоше се храбро туђи. Турци, како бијаху знатно огромном броју, неустрашиво су им одвраћали. Бијаше то доста јака чета турске војске, која је кренула пут Пастрнева, надајући се онде сусрести са усташима и наканив скроз их распрштати. Борба бијаше збиља жестока и крвава, јер Турци у огромној већини удараху свом силом, а подупирао их је знатно и повољнији положај, јер они су усташе са свих страна опколили, а свуда им иза леђа бијаше шума, у коју свагда у случају погибељи узмакнути могоше. Но баш зато, јер се задесише у страшној погибељи и јер се је радило о животу и сирти, те знајући што их чека допанули у руке Турака и усташи бораху се као бијесни лавови. Како је био велики број бориоца а простор врло широк на ком су се борили, узроком је да је жестока битка трајала пуна три сата. Мало је мањкало и усташи би били малаксали, кад ал се стаде сиркавати, а како сада одмах и ноћ настане, напосе још у шуми, окрену им се срећа на боље, Турци скроз су невешти и неокретни у шуми а напосе у мраку, дочим усташи сваки раст и грм скоро познају, а то учини да им се срећа скроз окренула. Усташи ухватише одмах згодне позиције, дочим се Турци онако у мраку сасвим изгубише.

За час се ухвати и мрак, а тим наста и метеж међу Турци, дочим се усташи онако концентрирани из средине стали провађивати, па не прође неколико часова, а ето ти Турака у бјегу. То наравно охрабри усташе, и они сада употребише задње своје силе. Срећа им се наклони и они растераше Турке сасвим. Много Турака остаде мртвих, дочим усташи мало својих изгубише. Усташи не само што су разтерали и поубијали толике Турке, већ су сада запљенили много волова и ине хране и предмета, што су их Турци пратили и спремили за свој табор Костајници. И тако се она два побоја код слабиње и Читлука, и овај жестоки бој у Пастиреву врло несретно сврши по Турке Није с тога чудо, да су Турци после толиких пораза и толиких силних губитака сасма поражени. Страх њихов управо је неописив, јер се чини, да су сваку наду изгубили, те су већ и сдвајати почели. У почетку устанка мишљаху, да ће устанак савладан бити за коју недељу дана, а сад ево протекоше већ и мјесеци, а устанак све то већма бијесни и све то веће дименције узима. Уз то, што су ево сада већ четири месеца дан на дан на оружју а мало су коју ноћ мирно проспавали, није чудо да су се осушили као тврље, па се управо чудити морате, видите ли људе, који су је два дихали од дебљине, данас су танки као даска. Они виде управо своју пропаст, па јадикују и туже, да човека управо срце боли. Буле мало им коју ноћ у кућах спавају, јер су сваку ноћ буле скупљене у џамији и тамо ноће, бојећи се Турци да ће усташи навалити на град (овде мислим Костајницу центрум турски) и попалити га, а уз то опет држе да им се у џамији ништа догодити неможе, јер да ће у крајњој нужди сам пророк бранити своје вјерне.

Уз све те невоље, којих има сијасет, још је и та што се је управо бојати, да ће глад међу њима завладати, јер како већи део овдашњих Турака од трговања живи, а сада већ четири месеца своје дућане и трговине затворене држе, управо је дошло време, да већ немају шта јести. Ако се држава турска за њих не побрине, биће свашта. С тога је већи део Турака изселио се у Аустрију, и у унутрашњост Турске, они сиромашнији богме немогу, јер немају куда. И тако вам је збиља страшно овде и ми сами незнамо, шта ће још све бити, не будели скоро свему крај. Турци и сами желе, да се ствар реши било како му драго, а најволеди би, и сами радо то свуда и јавно исповедају, како сам већ јавио, да Аустрија заузме ове провинције. Они и сами абсолутно немају никакове наде, да је османлијско господство кадро што створити и уредити, а с друге су опет стране оддучили борити се на живот или смрт проти тому да Србија заузме Босну, и да они падну под њезино господство.

И тако ситуација сваки дан је озбиљнија, јер о престанку и угушењу устанка ни дивана нема, а стање је збиља све више грозније, јер земља и народ све више пропада. Толико за данас, а следећи пут ћу вам саопштити помамност турских војника, и многе друге врло занимиве ствари.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Ми смо у прошлом броју навели садржај реформа за које се вели, да Турска с њима мисли рају да умири. Да ли је то збиља турска влада наумила да поднесе европској дипломацији на ревизију и санкцију, до данас се незна, те с тога неће бити излишно да по „Руском Миру" изнесемо још једну комбинацију реформа.

„Аустријски заступник у Мостару г. Васић пише својој влади пројект радикалних реформа за управу Босне и Херцеговине пројект, који по његовом свађању, мора решити то питање лако, практично и без особита потреса.

Ево садржај тога пројекта.

„Босна и Херцеговина, говори аустријски конзул, недаду се више управљати неограничено и самовласно од турских чиновника. Реформе, какве су уводили и предлагали паше, нису ништа него замазивање очију Европи, с друге стране све се већма увиђа да Порта није кадра силом устанак угушити. С тога несстаје друго ништа него у Сарајево сазвати народну скупштину. која би имала изабрати тако звани self-gouvernement који би стајао уз губернатора, као представника више извршителне и административне власти. У случају томе ако се не би дала саставити скупштина и из оних крајева де устанак букти, то би се имало ограничити на остале округе. Ради гаранције за слободу говора и закључака скупштинских, имала би се организовати местна „територијална" војска у којој би било три четврти Хришћана. Та би војска имала заменути турске гарнизоне у Босни и Херцеговини."

Овај пројект више је смешан него озбиљан и ми га не би спомињали да у њему нема тога, да конзул један каже, да Турска није кадра савладати устанак, а још и то је у пројекту свом конзул додао, да „није могуће очекивати од турске администрације, да она боља буде."

О акцији црногорској пише „Тагблат": Тим што Црна Гора излази на среду, показује, да се нема ништа плашити тога, што у прикос руским уверавањма о миру, диже војску на Турску, и посланик кога је послала Црна Гора у Петроград зна добро да ће тамо лако опроштаја наћи за привидну непослушност. Русија сваким даном губи све више поверење оних, који јој верују, и тиме што њихов број опада расте брига, да Аустрија неће моћи избећи то, да не буде увучена у војничке заплете. Јаво у очи упада још, да се све то надзи у једној кореспонденцији „Аугс. Алг. нов." у којој се преповеда ово; „Приватна писма из Варшаве јављају, да је руско министарство ратно дало упутство свима дирекцијама жељезничким, да буду у свему спремни за велике транспорте војске. Управа брестовске пруге, одговорила је, да је она много утрошила при концентрацији војске, те да нема материјала, обећала је влада субвенцију. У Бечу су виши официри генерал-штабски тако у послу, да млађи официри јамачно држе, да ће доћи до интервенције у Турској. „Чека се само, да се зготови доста топова."

Из Букурешта пишу „Суботичком Гласнику" Наша браћа Бугари изложени су великом свирепству турском. Као што „Напредак" у бр. 65. из Једрена од 19 окт. јавља, Османлије су у селу Субмишлији, Дубоком и Елхову заклали 90 Бугара и поднели главе правитељству у Ешки-Зари на дар, но оно им је главе устпило у награду за показану храброст. Доцније су Турци још 18 Бугара заклали. Из Ешки-Заре пишу, да је досад 370 Бугара затворено и једнако их хватају. Испитна комисија састоји се из 30 лица,

Овамо је дошао један Јерменин из Цариграда, који приповеда, да су у Филипопољу и Једрену велики немири. Обширније нисам могао дознати, у чему се ти немири састоје. У Турну-Могорелу у Румунији образовало се друштво Славена по овдашњем примеру, под именом „Славенска дружина" која ће читати све славенске новине. Састанак јој је у хотелу „Булгарији."

Овдашња „Славенска дружина," премешта се у веће и удобније простерије у „Хотел Франце" у сокаку Поду могошој, па је с тога држање прве забаве одложила.

Један Србин издаје овде књижицу на румунском језику: Славени и Румуни, историчка и политична студија. Цена је један динар.

ДОПИСИ.

(А. П.) Вел. Бечкерек 15. нов. — Шаљем вам листу скупљених прилога на нострадалу нејач херцеговачку и босанску, да је у „Застави" штампате.

По тој листи скупљено је поглавито трудом др. Милоша Ђорђевића и трговца Ћире Секулића свега 229 фор. 90 н, од које је своте у три маха 220 ф. у Херцег-Нови брзојавом одправљено; остали новац остављен је на приплод и налази се код Ћире Секулића. који у својој трговини и на даље прилоге прима.

Као што видите у целом Бечкереку са становиштом од 8000 Срба једва се скупило 220 фор. у овом одсудном добу по наш народ.

Шта је тому узрок, знаће по свој прици најбоље они, које је бог имањем усрећио, и који као таки ни паре не жртвоваше у корист несрећне раје, што остави кућу и огњиште своје и побеже испред тиранства турског.

Желити би било, да се и они сете невоље и јада српског, да помисле на глад и голотињу раје што је на туђем земљишту без кућишта и без средстава остављена и предана на милост и немилост сродној браћи својој.

Многи су у Бечкереку, који би могли, а недају, а доста их има који би и без да то осете поновљеним новчаним прилогом према своме имању одазвали се вапају наше страдајуће браће.

Бечкерек је према осталим главнијим местима нашим најслабије се одазвао, срамота би била ако се не поправи.

Прилажем вам уједно и списак добровољни прилога што је у Модошу скупљено; без сумње заслужују Срби у Модошу свако признање, јер су се са прилогом од 62 фор. према стању и положају своме далеко боље него многа *српска мања места* одазвали.

Како је на дневном реду уважање хрв. школског закона по троједници, то штампамо поново ради подсећања и знања онима којих се тиче ову

ПРЕДСТАВКУ

коју је срп. народно црквени сабор оправио бану троједне краљевине у погледу српски вероисповедни школа у троједници и земаљског закона за пучке школе — гласи:

Ваша Преузвишености, Светли бане!

За српске вероисповедне основне и главне школе као и за учитељске приправничке школе постоји од српског народног сабора год. 1871 донешена, и од Ђ. ц. кр. Величанства највишим решењима од 6. априла и 2. јула 1872 одобрена „уредба за српске народне школе" под ·/.

Уредба ова важи и за српске вероисповедне школе у Хрватској и Славонији, не само по томе, што је она и тамо у живот уведена, него и по томе, што јој је извор народно-црквена автономија српска, основана на српским народним повластицама, на 27. зак. чланка од год. 187·/. који се распростире на све земље уг. круне, и на IX. чл уг. закона од год. 1868 који је предодио XXX. зак. чланку о угарско-хрватском поравнању; напоследку и по томе, што је досад Њег. Величанство подобна решења, што се на црквене-школске ствари српске односе, издавати благоизволевало путем кр. уг. министарства са обвезном снагом и важности за све земље уг. круне, као што је и гореречену „уредбу за српске народне школе" издати благоизволело како за Угарску, тако и за троједну краљевину, и војничку крајину.

У овогодишњој сесији својој сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније, изволео је донети од Ђ. ц. краљ. Величанства већ потврђени земаљски закон „о устројству пучки школа и препарандија, за пучко учитељство у краљевинама Хрватској и Славонији."

Закон овај не само да начело не напомиње автономно право вероисповедни органа па по томе и српског народног црквеног сабора око својих вероисповедни школа, него и на постојећа определења горепоменуте „уредбе за српске основне школе" ни најмање обзира не узима; шта више исти закон узакоњава определења, која српске вероисповедне школе подкопавају, и управо немогућним чине.

Тако се определење поглавито оно у §. 24. основе истога закона, које гласи: да „свако место, где има бар 40 деце школу полазити обвезане, мора имати пучку школу", и то према 27. §-у основе (односно 28.) „обћу" т. ј. комуналну школу, чега се риди мања места удруживати имају, а по §. 26 (односно 27.) места од најмање 3000 душа морају издржати подобне, т. ј. „обће" школе са 4. разреда.

Очевидно је, да ако би оне обштине, у којима су православни Срби сами, или у већем броју, морале такође и „обће" т. ј. комуналне пучке школе издржавати, не би у исто време могле издржавати и своје вероисповедне школе, или би бар то било скопчано с двоструким, и скоро несношљивим теретом, без двоструке стварне вредности.

Нема сумње, да државна власт има интереса, а према томе и права, и дужности, да се стара да у земљи и народу, а наиме у обштинама постоје *добре* основе (пучке) школе; али из тога још не сљедује, да се општине морају принуђавати на подизање и издржавање нови *комунални* школа, ако постојеће вероисповедне школе потребу подмирују, или се тако удесе, да ји подмиривати могу. Императивно завађање *комунални* школа онда је не само непотребно, него и несаветно, и неправично, где је из какви год историјом развијени узрока вероисповедна свест и потреба тако јака, да се она придржава вероисповедне основне наставе, и где су вероисповести вољне, не само материјалне жртве приносити, него и моралне напоре поднети за одржање вероисповедног значаја своји основни школа. И у самој Угарској XXXVIII. зак, чланком од год. 1868 незаводе се комуналне школе *императивно* него факултативно, и само онде императивно, где не би постојале друге *добре* школе, или где би и у колико би то исвесни број становника захтевао. У том погледу уг. школски закон је према вероисповестима тако либералан и справедљив, да јим оставља, да за комуналне школе установљени прирез за своје вероисповедне школе употребити могу, без обвезе прилагања на комуналне школе.

У томе би особито обзорно и обзирно поступати ваљало у Хрватској и Славонији, где два братска племена упоредо или измешано живе; где је слога толи потребна, и где ваља избегавати сваки основни повод неслози у раздору.

Нема сумње, да ће Срби у Хрватској и Славонији све своје моралне и материјалне силе напрезати, да одрже своје вероисповедне школе, којесу јим не само по племенској, него и по *црквеној* потреби преко нужне; из моралног напрезања изтицала би трвења, из материјалног напрезања пак рађало би се обтерећење народа, што би обоје самој земљи и држави на штету служило.

Друго је по српске вероисповедне школе у Хрватској и Славонији шкодљиво и опасно определење оно у 3. §-у, по ком су оне „основне школе, које се посве, или делимице трошком *политичне* обштине издржавају," *комуналне*.

Ако се ово определење односи и на већ постојеће основне школе, које „политичне општине и све или делимице издржавају," то би то определење значило, да тако издржаване досадање вероисповедне школе тим самим постају *комуналне*; то би пак била највећа неправда, коју државна власт никако не би допустити, а још мање сама учинити, или у заштиту увети могла.

Но ако се узме, да то законито определење нема повратне силе на постојеће вероисповедне школе, него да се оно односи на школе, што ји политична обштина *од сад* подигне, или „посве, или делимице издржавала буде, то ће ипак и тај синсао и замашај тога закона бити од неизмерне шкоде и штете по оне српске школе, што ји политичне обштине посве или делимице издржавају, а нарочито у свези са оним законским определењем, по ком би обштине обвезане биле, такође и *комуналне* школе издржавати.

Где политичне општине „посве или делимице" издржавају српске вероисповедне школе, ту су обштине или чистог српског племена или помешане, или ако су помешане, оно се уобичајило, да се свима вероисповедима вероисповедне школе сразмерно издржавају, а и једно и друго уобичајило се или с тога, што таке обштине имају довољног обштинског имања и добра, или што је тим путем прибирање прирева боље осигурано. То је очевидно, да ће вероисповедним школама подвезана бити жила обстанка и развитка, а особито кад се тим нетим становницима натовари и издржавање комунални школа.

Као што се не увиђа лако, по чему би поред *добри* вероисповедни школа требале *комуналне*, тако се још теже увиђа, зашто би се политичним обштинама пречило, да и поред комунални школа издржавају, или подпомажу такође и вероисповедне, ако им обштинска средства то допуштају; или зашто би вероисповедне школе морале преобразити се у комуналне с тога, што би саму делимичну подпору уживале.

Таким начином вероисповедне школе чине се немогућнима.

И у том погледу ут. школ. закон справедљивије и по вероисповедне школе поспешно становитичне заузима, опредељујући у свом 25. §-у да политичне обштине онде, где су донде вероисповедне школе издржаваде или подпомагаде, то и на даље чинити могу, само да се обдржава правични размер према свима вероиспевестима.

Ту подпору српским вероисповедним школама из извора политични обштина осигурало је Ђ. Вел. у уредби за српске народне школе у 51. §-у своме, с тога српски нар. црквени сабор неописано болети мора, да је баш једнокрвни сабор троједне краљевине противно определење донео.

Осим ови определења, која се тичу обстанка српски вероисповедни школа, има у реченом земаљском закону такође и определења која се односе на управу, и на сустав школа, која су такође у спреци са постојећом „уредбом за српске народне школе," и по ове шкодљива и опасна.

У 176. §-у има читав низ таки српској школској уредби противни, и непоспешни определења.

По ставци под тога §-а земаљска влада „именује учитеље на свима јавним пучким школама." Овај § позива се на § 113, а овај опет на §. 3, који о „обћим" т. ј. комуналним јавним школама говори, и по томе би се истина мислити дало, да земаљска влада именује учитеље само на „комуналним," а не и на „вероисповедним" школама: али свакако је смисао нејасан, и задаје сумњу и бригу. По постојећој српској школској уредби позвани су српски црквеношколски органи, да учитеље постављају.

Колико је речена ставка под d. нејасна, толико су јасније ставке под a. b. c. и f. 176. §-а, по којима земаљска влада „решава сва начелна дидактично-педагогичка и дисциплинарна питања, тичућа се школе"; „издаје научне основе за све пучке школе," „чини највишу молбу у свима школским пословима," јер се ничим не наговешћује, да се та определења односе само на „обће" пучке школе. Све пак у тим ставкама споменуто спада по српској школској уредби у делокруг српски црквеношколски органа без привреде и уштрба врховног од ее. горњега 176. §-а придржаног надзора земаљског над свима пучким школама.

Ни угарски земаљски школски закон неускраћује, него изрично придржава вероисповедним школским органима све оно, што се у 176 §-у под a, b. c. d. e. f. садржава.

Даље нови земаљски школски закон краљевине Хрватске и Славоније говорећи о препарандијама, ни речице не спомиње, да у земљи могу стојати препарандије са вероисповедним значајем, којима би кад одговарају прописима земаљског закона о ваљаности препарандије, пристојала јавност, и са овим скопчана важност.

ЗАПИСНИК.

V. Седница епархијске скупштине православне српске дијецезе у Темишвару 16. октобра држане.

(Наставак.)

Бр. 134. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXIII. одборског предлога, који гласи: „Управа Црквена једна је црквено-духовна, у коју и духовно судство спада, и која се назива епархијски духовни одсек; друга је црквено-административна, која се зове епархиски аднистративни одсек; а трећа је школска, која се назива епархиски школски одсек." — Прима се.

Бр. 135. Извеестилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXIV. одборског предлога, који гласи: „Епархијском духовном одсеку на челу дијецезан, кога у отсудству или препреци замењује потпредседник, кога дијецезан поставља."

Паја Димић подноси следећи исправак: између речи: „дијецезан" и „поставља да се додају речи „из духовног реда." — Прима се предлог одборски са исправком Паје Димића.

Бр. 136. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXV. одборског предлога, који гласи: „Епархиски духовни одсек састоји се из окружних протопресвитера, из 16 чланова свештеничког, и 8 чланова световног реда. Осим тога има духовни одсек референта, бележника, фишкала и писара." — Прима се.

Бр. 137. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXVI, одборског предлога, који гласи: „Духовни одсек обавља своје послове у седницама од најмање 3 а највише 6 чланова, од којих је трећина световних, осим председника и заменика му, референта и одветника."

„Решења духовног одсека постоју извршива за 15 дана од дана доставе, ако не задовољна странка не уложи призив на митрополитски црквени савет." — Прима се.

Бр. 138. Известилац др. Бранко Стефановић. чита чланак XXXVII. одборског предлога, који гласи: „Делокруг је духовном одсеку и његовим званичницима онај, који је у наредби сабора од год. 1865. под IV. чл. у §. 10 а од а. до к. у првом одсеку конзисторије означен."

Пера Ивковић подноси следећи исправак: иза „речи одсеку" да изостану речи „и његовом званичницима." — Прима се предлог одбора с исправком Пере Ивковића.

Бр. 139. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXVIII. одборског предлога, који гласи: „Епархиски административни одсек састоји се из 24 члана, од којих је трећина из свештенског реда". — Прима се.

Бр. 140. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXX. одборског предлога, који гласи: „Председник је одбору дијецезан, а подпредседника бира одсек из средине своје".

Паја Димић подноси овај исправак: да се на крају овог чланка у одборском предлогу додаду речи: „из световног реда". — Прима се са исправком Паје Димића.

Бр. 141. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXX. одборског предлога, који гласи: „Епархиски административни одсек обавља своје послове у седницама од најмање 3 а највише 6 чланова, од којих је трећина из свештеничког реда, осим председника, подпредседника, референта и одветника".

Решења постају извршива за 15 дана од дана доставе, ако незадовољна странка за то време не уложи уток на саборски одбор." — Прима се.

Бр. 142. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXI. одборског предлога, који гласи: делокруг је одбору овом онај, који је по уредби сабора од год. 1865. под II. члан. А. у §. 10. од а. до б., другом одсеку конзисторије одређен." — Прима се.

Бр. 143. Известилац др. Бранко Степановић чита чланак XXXII. одборског предлога, који гласи: „Епархијски школски, одсек састоји се из 18 чланова, и то из дијецезана, из референта, основних народних школа, 4 свештеника, 4 учитеља и 8 других световник чланова."

Мата Косовац подноси овај исправак: епархијски школски учитеља, а две трећине осталих чланова свештеничког и световног реда. — Прима се редакција по одборском предлогу, исправак Мате Косовца не прима се.

Бр, 144. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXIII, одборског предлога, који гласи: „Председник је одсеку дијецезан, а подпредседника бира одсек из средине своје."

Мита Предраговић подноси следећи исправак: „да се на крају додају речи: из учитељског реда." — Прима се предлог одбора, исправак Мите Предраговића не прима се.

Бр. 145. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXIV, одборског предлога, који гласи: „Епархијски школски бдсек обавља своје послове у седницама од најмање 3 а највише шест чланова осим председника, подпредседника и референта".

„Решења постају извршива за 15 дана од дана доставе, ако незадовољна странка за то време не уложи оток на народни школски савет." — Прима се.

Бр. 146. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXV. одборског предлога, који гласи: „Делокруг је школском одсеку онај, који је по уредби сабора од 1875 под VI. а. у §. 10. од а. до б., другом одсеку конзисторије у школским предметима означен."

Мита Долга подноси овај чланак исправак: „да се у место речи по уредби сабора (од године 1865. и тако даље каже по уредби за српске народне школе, од год. 1871, потврђене превишњим решењем од 6 априла и 2 јула 1872 у §: 134 означен." — Прима се исправак Мите Долге предлог одбора не прима се.

Бр. 147. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXVI. одборског предлога, који гласи: „како свештеничке тако и световне чланове управних одсека бира епархијска скупштина релативном већином гласова на време од 6 година из опсега епархије. При овом има се скупштина обзирати да у духовни одсек избере по могућству правнике а у сва три одсека у колико је год могуће чланове из места." — прима се.

ар. 148. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXVIII. одборског предтога, који гласи: „Распоред по ком ће чланови управних одсека у седницама одређивати се, установиће под председништвом Дијецезана или заменика му укупна седница свију редовно позваних чланова дотичних одсека." — Прима се.

Бр. 149. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXVIII. одборског предлога који гласи: „Скупштина бира епархијске референте, фишкала конзисторије, који ће по потреби и административном и школском одсеку саветом послужити, и бележника који ће како у духовном, тако и у административном и школском одсеку перо водити." — Прима се.

Бр. 150. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXIX. одборског предлога, који гласи: „Референт духовни има годишњу плату од 600 ф а референт административни од 1200 ф. а референт народних школа 1200 ф. ав. и попутнице од 300 фор. фишкал 300 ф. а бележник 800 ф. ав. који ће се подмиривати из клирикалних народних фондова.

Паја Димић подноси следећи исправак: „Епархијски референти имају сви без разлике годишњу плату од 1200 ф. а референт народних школа ван тога и попутнице од 300 ф. фишкал 300 ф. а бележник 800 ф. ав. који ће се подмиривати из клирикалних народних фондова." — Прима се исправак Паје Димића предлог одборски не прима се.

Бр. 151. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XXXX. одборског предлога, који гласи: „Чланови епархијских управних одсека, изузимајући оне, који су у месту имаће дневнице од 3 ф. на дан, за време свога службовања и накнаду подвоза." — Прима се.

Бр. 152. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XLI. одборског предлога који гласи: „Свој пословник одређују црквена и школска управа сами себи; у осталом решава већина гласова, а где гласови на једнако подељени буду решава председник." — Прима се.

Бр. 153. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XLII. одборског предлога, који гласи: „Пословни је језик српски с ћирилицом." — Прима се.

Бр. 154. Известилац др. Бранко Стефановић чита чланак XLIII. одборског предлога који гласи: „Дојакошњи судски поступак задржава се до даље наредбе," — Прима се.

(Свршиће се.)

ПРЕСКА ПАРНИЦА.

„Граничар" пише: Прошле среде било је пред пештанским поротним судом суђење *Ђорђу Милосављевићу* овд. пештанину, због једног дописа, што га је исти писао „Застави", и на који се нашао увређен други овд, пештанин, познати *Стева Андрејевић*, те га је тужио пештанском поротном суду. У том допису говори се о избору земунског варошког представништва, те се каже, да су том приликом две партаје једна другој на супрот стајале, напредњачке и назадњачка. Међу кандидатима ове последње партаје находи се, вели дописник, опште познати шпион и коњокрадица Андрејевић и декорисани берберин Јулије Немаровић, који је пре три месеца за фртаљ акова пива дао себи обријати један брк. Ови људи карактеришу цело преставништво. О умрлом варошком капетану Јанковићу каже се у допису, ради карактеристике преставништва, које га бирало, да је био денунцијант, који је Јекелфалушију јављао свакојаке лажи и измишљотине. Тако су денунцијацијом његовом Костић и Павловић допали затвора, а тим је постао најбољи пријатељ Андрејевићев, и овај несретник имао је толико уплива код варошког капетана, да му је овај издавао марвене пасоше, које је Андрејевић после лоповима по 20 ф. комад продавао. На тај начин продани су многи коњи из Бачке и Баната у Србију. Лопови већ су то знали, па су казивали: „Грк Стева Андријевић даће нама пасош." Дописник додаје, да он за потврду тих својих навода има сведоке. Враћајући се на преставништво варошко, пребацује му дописник, што код сиротих удовица за 2 за 3 ф. тера екзекуцију, а Андрејевића не дира, ма да је општини више од 500 ф. дужан.

Ђорђе Милосављевић, који је признао, да је писао тај допис, није изишао пред суд, и овај му је судио без њега — in contumaciam. На против суд је имао част лично видети пред собом тужиоца С, Андрејевића „земунског трговца и варош. представника". Поротници морали су чекати пуна два сата, јер је по закону толико дуго још ваљало чекати на оптуженог.

Суђење је отпочето у 11 часова. Пошто су опште ствари прочитане, међу којима се налази и сведоџба издана Ст. Андријевићу од земунске варошке власти, по којој је исти „врло доброг моралног владања" и пошто је још известилац пештанског „Лојда" дао Ст. Андријевићу нарочито сведоџбу: „да га Милетићева странка гони као пријатеља мађарског" (премда ми знамо да та странка и не зарезује за Ст. Андријевића, кога врло радо поклања Мацарима, заједно са осталим његовим друговима, којих овде има прилично), подигне тужбу заступник тужиочев, а председник за тим прикупи сав материјал и постави питања пред поротнике. Ови се повуку натраг, али после дугог саветовања опет уђу у дворану и (председник поротнички рече: да на прво питање: да ли је оптужени писац реченог чланка? не могу по души одговорити, и моли да се то питање како год друкчије стави. Председник суда одговори му да су питања сада већ коначно стављена и да се више не могу мењати. За тим се поротници опет повуку у своју собу и на 1. садржава ли допис потвору? одговоре сви: са да; 2. је ли оптужени писац? одговоре 11 против 1 са: да; 3. је ли оптужени крив? одговоре сви са да. Усљед тога суд је оптуженог осудио на 4 месеца затвора, 300 фор. новчане глобе и да плати 184 фор. судских трошкова.

НОВИ САД 20. новембра, — Данас пре подне била је скупштина ововарошког представништва. На скупштини је интерпеловао Карман: зашто се публикације путем добоша чине само на српском језику? Одговорено му је, да је наређено, да публикације не обнародује добошар, него канцелиста или индивидуум, који зна сва три језика читати. Даље је исти питао: зашто је овогодишњи прорачунски предлог штампан само на српском и мађарском језику, и не уједно и на немачком. Жупан му је одговорио, да су та два језика: српски и мађарски за ову муниципију званична. Интерпелант се није задовољио с одговором и казао је да ће у том погледу учинити писмени предлог. — Министар унутрашњих послао је одпис у погледу скупљања прилога, по коме дозвољава исто скупљање, ал само у корист оних, који су интернирани у ком месту Аустро-Угарске; само табаци скупљачки морају бити од градоначелника званичним печатом снабдевени, новци заједно са списом приложника имају се слати преко градоначелника министру унутрашњих послова, који ће исте послати на место, камо буде захтевао скупљачки одбор. Скупштина је примила министарски одпис просто на знање.

Министар унутарњих послова одговорио је даље на представку, зашто се закони нешиљу овамо у свим језицима: да се шиљу на немачком језику, а на српском да се зато не шиљу, што нису преведени. Закључено је, да се поново пошље представка због те ствари, у којој ће се разложити, да се овамо недобива ни на немачком језику, а да се у смислу закона о равноправности има шиљати и на српском језику.

После тога се прешло на бицетску расправу. Утврђен је приход са 135.120 ф. 23 н. и одпочета је рубрика разхода. Како та ствар још није свршена, то за сад можемо јавити само толико, да се подкапетанско место, које је упражњено неће попуњавати.

После подне ће се продужити скупштина представништва. По свој прилици да се неће моћи данас свршити предмети, што су на дневном реду и да ће се скупштина наставити морати у суботу. Опомињемо наше представнике, да тај дан дођу у пуном броју, пошто ће се решавати осим других важних предмета такође и о припомоћи ововарошких конфесијоналних школа.

Смесице.

(Како стоји са просветом и јавном сигурношћу у Срему.) Из Павловаца добисмо овај допис: „Опет један жалостан пример како је велика част нашег простог народа са недовољног или баш никаквог школског обучења и са оскудности и најпримитивнијег домаћег образовања запуштена, надаље како је многи на своју неизмерну штету и зло неумеран у пићу, те како га у напитом стању страст може заслепити, — такови велим жалостан пример догодио се ови дана у месту Павловци. Један од отличнији грађана румских по имену Шпилер недавно градоначелник румски враћао се око три сата по подне са неким Јосифом Ауербахом Осечанином ваљда својим гостом из места Јазка на своји коли у Руму. У путу стигну они на друму једна кола и у њима два човека како се после испоставило Јазчена. Ови их одма непристојно заустављаше, на које први неслутећи добро, одма навише да им избегну. На то она два бећара још већма се разјаре и с ножевима са својих кола скоче и колима Шпилеровим потрче, али немогавши их достићи скоче на своја кола те сад започе права ајка; са голим ножевима у рукама и формално рикајући од беснила вијали су они своје жртве, који само добром свом подвозу имаду захвалити да су у ближе наше место умакли. Но и ту непресташе од потере, него у сред села улегоше, где се многи људи и светина слегне, те највеће зло предупреди. Она два по изгледу заиста дивља и запуштена човека неће од своји невини жртви да одустану, него их и даље гонити намеравају. Па како несрећом при данашњој арондацији политична општина наша је општина без правог поглаварства, то је за подруг сата господар Шпилер и друг му одборнике општине без успеха позиво, непрестано срамећени на најгаднији начин и у страсању за свој живот. (Шта више толико су безобразни били, да су оне неоружане људе са највећом тероризацијом за имена питали, на које им је друг Шпилеров своју визиткарту дао.) У очајању неналазећи нигди помоћи од оних страшних људи. који су залуд од месних задржавани, и несмевши даље се возити због потере, прибегне поменути Шпилер местном свештенику, преклињући га, да бар он силом свог свештеничког ауктоитета посредује, оне бесомучнике задржи, те тако њи спасе, које овај и учинити мораде, те овим прилику даде да си живот спасу. Наравно да ће ови тако пострадали људи код власти себи задовољштину тражити што им је саветовати.

(Туча о кирвају.) Јуче се догоди немили догађај у Ловасу.

Био је „кирвај" у томе сеоцу у коме живе Шокци и Швабе. Омраза из даље мора да се потеже и то међу Швабама и Шокцима, а чвор као да је пресечен згодом избора Одићевог, при коме већина Шокаца гласаше са — Швабама. Кажеду да су Швабе из обћинске крчме па и из саме цркве — Шокце потискивали. Како му драго тек јуче беше ужасногa окршаја између Шваба и Шокаца у Ловасу.

Као што нам причаше, ишао је почетак овако. Неколико Шокаца са гајдашом дођу у обћинску велику биртију где затеку Швабе и Швабице при својој музици играти. Кавга се на мах заметне, и у тренутку беше више — рањених. Мало за тим настане грдна — гунгула. Швабе наоружане са девизом „деримо шокце" отпочну — бој — и кажу да су срљали у куће Шокаца, и тамо мирно седеће људе били и пребијали, — Изгледало је да је прави устанак. Аларм је добошем а веле и у звона — ударан. Кажу да је било од Шваба и вођа, који су дражили и водили Швабе на Шокце. Веле нам да их има тешко рањених преко двадесет. И сами гости Шокци извукли су убоја од ловаских Шваба. — Све се пре времена разбегло, и многима је „кирвај" засео. Познавајући биљежника и кнеза надамо се да су о таком насиљу пријаву учинили те да ће се потанко све сазнати, и свему у траг ући моћи. — Баш сад дознајемо да је од кр. судбеног стола као изасланик г. др. Којић изаслан, да истрагу води на лицу места. Што год буде у овој немилој ствари у своје време добићете — извешће. За сад и оволико је много ради осветлења — ситуације, која у нас у Срему траје.

При крају овога дописа, чујемо да је и у Бановци сличнога сезбило као у Ловасу, отом разликом што се догодило између Србаља и Шокаца. Кад би то повода било од избора посланика и комуналних школа, онда би би то — жалостно стање данашње ствари било.

НОВИЈЕ.

Енглески листови сви су из реда задовољни с купом акција сујецког канала. „Тајмс" истиче, да *посед канала* представља *политичну силу*, која је од важности при свим преговорима о источном питању. *О сигурање Египата* сачињава један део *британске полвике*. Британски изрод неће одбити ту одговорност. „Дејли Њус" знају још и то, да су *ввел-*

саде, извештене о том кораку Енглеске и да су изјавиле, да су споразумне с тим кораком. Никакви политични заплети не грозе због тог.

У Букурешту отворио је кнез редовну сесију коморе с престолним гавором, у ком је рекао, да су спољни одношаји Романије најбољи. Могли смо само живом пажљивошћу пратити *догађаје*, што се збивају *с оне стране Дунава*. Хвала нашем положају, ми смо кадри били, да напредујемо на путу мирне унутарње реорганизације, што тако добро одговара првим потребама народа.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ.“

Ст. Градишка 20 новембра. Мотаичка чета растерала турски логор са Србца, између Свињара и херцеговачког Стола, турске јаке блокиране обкопе развалила и спалила. Турци утекли.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ЗА ПИСМОНОШЕ

ПОСТИЛИОН

велики забавник за годину 1876.

или

честитка Нове Године

још се може поручити комад по 5 новчића.

Наш „Постилион“ биће као и до јако нов — оригиналан, а писмоноше који се раније пријаве, могу добити наштампан са својим именом. Наручбине ваља одмах слати „српској народној задружној штампарији“ у Нови Сад.

ИЗИШАО ЈЕ

„ОРАО“

ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР

за преступну г. 1876.

Од 8500 примерака штампаних, за сада само 200 ком. „Орла“ стоје код нас још на стовариштy. Нове наручбине нека се упућују на Арсу Пајевића у Н. Сад.

Цена је „Орлу“ 50 нов., а ко поручи више од 10 ком. добиће га за 40 нов. комад.

„ПАНЧЕВАЦ“

КАЛЕНДАР ЗА НАРОД

СА СЛИКАМА

ЗА 1876. ГОД.

изишао је у 7000 примерака и данас га имамо само још у 500 примерака на сложишту. С тога умољавамо сву ону господу, која желе овај ваљан а јефтин календар имати, да га што пре у нас поруче.

Цена је **30** н. а ко поручи више од 10 комада добија га по **22½** н. или 25% рабата.

У Панчеву 1875.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ

на херцеговачко-босанску сиротињу и нејач.

НОВИ САД.

Јоца Чавић трговац 1 турски лоз са 4 купона за резање. Владислав Косанић 1 ф. Панта Башић 2 ф. Скупио Исидор Хајдин 2 ф. 28 н. Скупљено при свечари код г. Богољуба Стаматовића: Мина Кондорошева 21 н. Марија Добросава Миљковића 1 ф. 4 н. Паво Балта парох 1 ф. Ђока Стојановић 1 ф. Младен Јовановић 1 ф. Богољуб Стаматовић 1 ф. Др. Јован Јовановић 1 ф. Јустин Мила Шимић 1 ф. Мара Шимићева 1 ф. Кузман Дабижић 1 ф. Милутин Татић 1 ф. Стеван Поповић Зарић 1 ф. и Корнел Јовановић 1 ф. (Свега 17 ф. 53 н. и један турски лоз.)

СИРИГ.

Г. Јоца Марковић 50 ф. и г. Атеја Тодаров 5 ф. (Свега 55 фор.)

У Новом Саду 14. новембра 1875.

КОРНЕЛ ЈОВАНОВИЋ.

ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ

у оделу разним стварима и чешљаницама на пребеглу херцеговачко-босанску сиротињу и нејач.

НОВИ САД. Гђа Марија Трандафил 25 гуњаца и 25 чакшира. Г. Натошевић и Чавић 26 ћебета. Г. Арса Пајевић 3 гуњца, троје сукнених чакшира и 3 пара опанака у вредности 35 форинти. Осим тога скоро свака српска кућа у Новом Саду приложила је одела и различити ствари за употребу, а особито одазвале се сестре српкиње са чешљаницама и тако је послато у Котор и Стару Градишку из Новог Сада 14 велики сандука са тежином од 2000 фуната.

ПАНЧЕВО г. Н. Г. Маранда 1 сандук одела са 150 фун.

НОВА МОЛДАВА г. А. Ристић 1 сандук одела са 114 фун.

СОМБОР Послао г. Младен Гергуров један сандук одела и нешто мало шарије што су неколико сомборских родољубкиња скупиле са 74 фунте.

ВРШАЦ послао г. Томић и друг: један сандук гуњаца, чакшира, опанака и капа са 208 ф. види „Заставу“ бр.146.

ПЕТРОВО СЕЛО послао г. Урош Михајловић а скупиле гђе Паулина Марковића, Ката Михајловића, Савета Стакића, и Ката Ристина којима су у чешљању припомогле и остале Србкиње и то: 25 фун. шарије, 24 ком. мушких кошуља, 20 ком. гаћа, 4 женске кошуље, 7 пешкира, 4 чаршава и осим тога још и платна за завоје, у тежини 121 фунту.

СЕНТА г. Николић један пакет одела и један пакет шарије.

СОМБОР јавио г. Ника Грујић да је послао један сандук кошуља, гаћа, одела, много опанака, чизама, ципела итд.

ЛАЛИЋ послао г. Гавра Гергуров један цак одела.

ИЛОК г. Паја Арсенић послао је из свог дућана у Ст Градишку један сандук са 50 пари чарапа, 40 шалова, 23 зимске капе, 20 пари ципела, 10 пари зимски рукавица. 10 шешира, 5 мушки кошуља, 3 репле, 12 чешљева и други јоште разни потребини ствари.

ВРШАЦ послао М. Фрачковић учитељ један пакет чешљаница на коме радише младе српкињице: Јулка Поповићева, Милка Божићева и Санда Томићева.

Х. СУЉОШ послао г. Јаша Вујарић учитељ један пакет чешљаница што су чешљале младе Србкиње.

ЛИПОТВАР г. Милош Димитријевић парох један пакет одела.

ТЕМИШВАР гђа Кристина Мековић 1 пакет шарије.

ШТАЈНБРУХ г. Никола Илић један пакет шарије.

КОВИЉ г. Андрија Николић арендатор 6 нови ћебета у вредности од 20 ф.

СЛАНКАМЕН послао г. Стеван Роксић 2 фунте и 8 лоти чешљанице што су чешљале гг. Софија Натошевић 1 фун. 16 лоти, Марија Натошевић 8 лоти, и Љубица Бизумић 16 лоти.

АДА послао г. Н. Станимировић 2 велика пакета одела и чешљанице.

СЕНТОМАШ послао г. Михајловић учитељ 2 велика пакета чешљанице.

ТОВАРИШЕВО 20 ком. пешкира од српског платна.

ИЛОК један мали пакет чешљанице.

СТ. БЕЧЕЈ г. Утјеша Крварић 1 пакет чешљанице. Гђа Јулка Сомборски један сандучић одела и чешљанице.

КАМЕНИЦА гђа Матићка један цак одела и 1 фор. поштарине.

Од 2850 фуната послато је у Котор 1829 фун., у Стару Градишку 1021 фун. — осим што је послао из Сомбора Н. Грујић и из Илока Паја Арсенић у Стару Градишку са нама непознатом тежином. Отуд је приложио Нови Сад 2000 фуната, а са стране добивено је 850 фуната.

У Новом Саду 18. новебра 1875.

КОРНЕЛ ЈОВАНОВИЋ.

ПОЗИВ.

Одбор новосатског срп. кола закључио је у редовној својој седници да нове године приреди циклус јавних предавања: с тога се позивају сви они који предавати желе, да се изволе пријавити председништву новосатског српског кола.

Из редовне седнице одборске држане 2 нов. 1875.

Милан А. Јовановић. перовођа. — **Др. И. Вучетић.** потпредседник.

Курз бечке берзе 20. нов. (2.) дец.

% металици	69 40
5% народног зајма	73.50
Државни зајам од 1860 г.	111.90
Акције банчине	924
Кредитне акције	200.90
Лондон	113.45
Угарске разтеретнице	80.75
Темишварске разтеретнице	80.
Ердељске разтеретнице	79.25
Хрватско-славонске разтеретнице	84.50
Сребро	105
Ц. кр. дукати	5.34½
Наполеондори	9.08
	56.16

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место учитеља женске деце при српској народној школи у Перлезу расписује се стечај. Плаћа је 560 фор. а. вр. три хвата тврдих дрва, 1 лапац земље и слободан стан.

Учитељ је обвезан поред законом одређених дужности обучавати и мушку и женску децу хармоничном појању шљима о празницима у цркви појати и леву певницу држати. Рок је стечају до 1. децембра н. ст. Поред једнаки способности первенство ће имати они, који се опћини на позив њезин лично претставе и своју вештину у појању докажу.

У Перлезу 10 новембра 1875.

ДИМИТРИЈЕ ЖИВАНОВИЋ.
председник.

ОГЛАС ДРАЖБЕ.

Дана 24 нов. по стар. кал. држаће се у ман. Хопову јавна дражба креченог мајдана, и 10 јутара шуме за пецино креча.

1—1 УПРАВА МАН. ХОПОВА.

Код чивутске цркве преко пута код пинтера Вахтла, има свакојаки вика по новим законима прављене и штемпловане на продају. 3—3

Бечка највећа

27 новчића

ТРГОВИНА

признате солидне важане фирме

БЕРНХАРДА ПОЛАКА

у Бечу, Кертнерштрасе 14.

(преко пута од Вајбург-гасе)

продаје цигло и само под најсавестнијим јемством за најбољу каквоћу и правост робе, непрестано

НАЈНОВИЈЕ

за свако доба године

ВУНЕНЕ МАТЕРИЈЕ ЗА ОДЕЛО.

исто тако сваку, каквих год има врста робе, платнене, модске, курентне и преплетене; свилене и кадифе пантљике чипке и рес ице сваке сорте, и хиљадама другога еспапа-

Мустре и списак робе

шаљемо поштом наплаћено бадава,

Наручбине, па и најмање извршују се тачно с наплатом на пошти кад се добију.

Што коме не буде повољно, прима се натраг без замерке. 6—30

Све врсте точарске (дрекслерске) радње, и од кова и од гвожђа.

Лампе за петролеј од 6 до фор. 30. и најфинијег петролеја.

Кухињско посуђе, и сав прибор за гостионице и кафане. Све сорте

По закону белеговане,

НОВЕ СПРАВЕ ЗА МЕРЕЊЕ ПЕТРОЛЕЈА,

ПО НОВОЈ МЕРИ МЕТАРСКОЈ,

за **петролеј пиркови и левци**, (точирн) справе за снагу гаса нови убрисачи за цилиндре, и т. д.

из сегединске фабрике робе од кова и за петролеј,

која је добила награде: у **Кечкемету** 1872. и у **Новом Саду** 1875. сребрну медаљу, а у **Бечу** 1873. медаљу за заслуге — све ове ствари у свако доба могу се добити у те **фабрике**

СТОВАРИШТУ за НОВИ САД и за ОКОЛИНУ у

J. Ф. JAУСА

У Н. САДУ, НА ПИЈАЦИ, ПРЕКО ОД ГВОЗДЕНА ЧОВЕКА.

Старе справе за мерење петролеја

да оправи у **по новој системи** извршују се по најјефтинијој тарифи. —

Исто тако могу се добити и

СВЕ НОВЕ МЕРЕ и ТЕГОВИ итд.

а све по закону белеговано — и све редом **земљеделске справе** најјефтинијом ценом.

точарске робе и од морске пене (мерштајма) и јечмја ирдачке.

За чудо јефтине и фине хаљине за господу

Коме је за куповање

ЈЕФТИНИ ХАЉИНА

МУШКИ И ЖЕНСКИ

може добити код

БЕРНХАРДА ФИШЕРА

У НОВОМ САДУ У ФУТОШКОМ СОКАКУ.

Код њега на стовариштy има:

Капута мушки кожом постављени	32	до 70	фор.
Прости зимски капута	8	„ 40	„
Зимски чакшира са прслуком	5	„ 14	„
Огртача чојани	4	„ 25	„
Огртача сомотски	7	„ 20	„
Сомотски хаљина кожом постављени	16	„ 120	„
Бунда за пут	30	„ 160	„
Муфови	2	„ 40	„
Шлафрока	12	„ 20	„

Особито препоручујем моје богато снабдевено стовариште зимски хаљина за мушку и женску децу

Саду у футошком сокаку.

и даме за идућу зиму уђешене, ко хоће

да купи нека иде Бернхарду Фишеру у Новом

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА У ПАНЧЕВУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ П. Н. ОПШТИНСТВУ:

КАРТЕ:

Од Херцеговине Otto Blau	ф.—60
„ Црне Горе Kiepert	ф.—60
„ Србије „	ф. 1—
„ Босне, Далмације и Црне Горе	ф. 1—
„ Hrvatske i Slavonije, Pauliny, на платну	ф.11—
Generalkarte d. Europäicshen Türkei, Kiepert, на платну	ф. 8.40

СЛИКЕ:

Слика из херцеговачког устанка, 46/33 центиметара	ф.—.60
Милан Обреновић и Наталија, 55/71	ф.1—
Устанак таковски, велика бојадисана слика 67/33	ф. 3.—
Херцеговачко робље, велика фотограф. слика Јарослава Чермака	ф. 5.—
Табло срп. нар. сабора од 1873. Велика фотогр. слика	ф.12.—
Византијски споменици по Србији од Ф. Канића 11 табала на великом формату пре ф.25 сада само	ф.8.—

СРПСКИ ПЕСНИЦИ у веома лепом лајпцишком повезу, опредељено нарочито за дарове о божићу и имендану: Бранко Радичевић ф. 1.80; Змај Јован Јовановић ф. 1.80; Лаза Костић обе свеске уједно ф. 2.80; Мита Поповић ф. 2 —, Ђ. Јакшић ф. 2 —.

ПЕВАНИЈА, најновија песмарица српска; такође у лајпцишком повезу ф. 1. —

ЗБОРНИЦИ православни у емајлу сребром украшен ф. 10.— у финој кадифи сребром украшен ф. 12 — у слоновој кости ф. 14. —

РЕТКА ДЕЛА: Летопис Матице Српске, потпун егземплар, дела Доситија Обрадовића везана, Љубомир у Елисиуму од М. Видаковића везан, Гроф од Монте Христо везан, Пупољци од Б. Атанацковића везано, Цар Јосиф II. и његов двор, роман Л. Милбах везан, Давица забаван лист за 1865 и 1866. везано, Вила забаван лист од свију година броширано, Даворије од Ј. Стерије Поповића.

КАЛЕНДАРИ: Панчевац за 1876. уредио Панта Поповић са сликама 30 н., Календар за писарнице веома укусан у више боја штампан 40 н.

СТРАНА ДЕЛА: Les Serbes de Hongrie. две свеске фор. 6,60; Die Türkei in Europa von G. Rasch, две свеске фор. 4,50; Der Leichtthurm des Ostens. Serbien und die Serben von G. Rasch ф. 3,20. Le monde Slave. L. Leger. ф 2.20. Album ausländ. Dichtung in 4 Büchern England. Frankreich, Serbien und Polen von Nitschmann фор, 1,50. **Немачки класици** у лепом повезу.

ВЕЛИКО СЛОЖИШТЕ

књига за основне и средње школе, дела тичући се језика, педагогије, дијететике и медицине, привреде, даље, правних, војених, богословских, разно научних, забавних и свију осталих дела.

ЦРКВЕНЕ КЊИГЕ

Евангелија, апостола, октоиха, пентикостара, триодиона и т. д.

Мапа, учила, српских музикалија и слика.

Школске, црквене и општинске тискарије преко 200 врста

ФОТОГРАФИЈЕ

знатних личности и вођа херцеговачко босанских устанка.

2—7

Главни списак и додатак I. шаљемо свима на захтевање безплатно.

Властник и одговорни уредник др. Св. Милетић. — Издавалац „Задруга за срп. народ. штампарију.“ — Српска народна задружна штампарија.